

En samtale med Arne Næss

Selv på et medisinstudium kan man regne med at det finnes rasistiske holdninger og andre fordommer; det være seg religiøse, seksuelle eller personlige. Spesielt er de rasistiske holdningene uforenlige med en fremtidig utøvelse av "Den samaritanske plikt".

ESPEN FOLMO
Oslo

Jeg sitter i resepsjonen på SUM (Senter for miljø og utvikling). Har i mente at Erlend Loe satt utenfor huset Arne Næss bor i og smugrøyka, og var kjempenervøs før han intervjuet professoren for Kagge forlag. Discmanen min har samarbeidsvillige batterier, så jeg tyner volumknappen til bristepunktet. Jeg er spent, og merker at hendene blir kalde og våte.

Vitenskapelig tom

Arne Næss, mannen som i sin tid ble Norges yngste professor (27 år gammel), brummer litt og ser nysgjerrig på meg med et lurt smil i den ene munnviken før han åpenbarer morgenfrisk retorikk:

-Min mening om rasisme? Jeg mener at rasismen er vitenskapelig tom, og dessuten er den etisk forkastelig. Rett og slett etisk forkastelig. Det at man inndeler mennesker slik at du innskrenker ditt samvær med vedkommende, eller at måten du er sammen med vedkommende på, er av en sånn og sånn art bare fordi du har visse fordommer, er uetisk.

-På hvilket grunnlag kan man si det?

-Det er klart at man kan si at rasisme er feil ut ifra den etikken man har. Jeg kan si at min etikk impliserer at enhver rasistisk overbygning er forkastelig.

-Er en kulturbevisst holdning en rasistisk overbygning?

-Man kan være kulturbevisst på en slik måte at man bare omgås mennesker som er like en selv. Det er ikke nødvendigvis rasisme.

-Hvordan kan rasisme motarbeides?

-Der er altså det gandhistiske synspunkt, at når det gjelder en slik gruppe, for eksempel en rasistisk gruppering, må man søke maksimal kontakt. I et slikt møte må man ha

fullstendig respekt for personen man har med å gjøre. Samtidig kan man komme med sterke uttalelser mot deres meninger og handlinger. Ifølge Gandhi skal jeg maksimere kontaktheten med dem jeg ikke anser som vanlige drittsekker, men som kjempedrittsekker.

-Hvor går skillet?

-En kjempedrittsekk kan være en med lang kriminell bakgrunn. En vanlig drittsekk er en person du rett og slett ikke liker. En kjempedrittsekk er en du føler stor avsky for, slik man kan føle for voldelige rasister. Det morsomme er at man har et ansvar ovenfor de du avskyr. De du ikke liker er det ikke så farlig med. Men dem du avskyr må du forsøke å søke kontakt med, slik at du skal aldri søke unna dem som fordømmer deg eller dem du fordømmer. Næss smiler.

-Hvordan kan dette gjøres i praksis?

-Gitt at en bydel er kriminalisert; den aktive Gandhist vil da søke bopel der.

Næss gjør en kunstpause... -Gandhisten hevder sitt syn på en måte som ikke går på det personlige plan. Dette er kun en sak mellom personer som har ulike meninger. Rasist eller ikke rasist spiller ingen rolle, alle er medmennesker. Du skal vise ditt medmenneske respekt, og så skal du med ditt kroppsspråk vise at du mener det du sier. Det viser seg at hvis du greier å få personlig kontakt, kan du påvirke de aller fleste. Det er ikke nok å være sammen geografisk eller noe sånt altså, man må gjøre noe sammen! Når det gjelder voldspersoner kan man da komme dit hen at man er forferdelig uenige, uten at man går til angrep på hverandre. Er det tre norske gutter hvorav en er rasist, kan de to som misliker rasisme inkludere en farget,

og forsøke å få alle fire til å gjøre noe sammen.

"Rasisme er et skalkeskjul for aggresjon"

-Hva tror du er den dypere liggende årsaken til voldelig rasisme?

-Noen mennesker kan ha visse aggressive tendenser, og så prøver de å finne et skalkeskjul for aggresjonen. Det dreier seg om dype personlighetsforstyrrelser, og de vil ikke gå til lege. Man må bare søke personlig kontakt for å få vite mest mulig om dem. Ikke fordi du er et bedre menneske, men du greier ikke se på det som skjer!

-Hvis du legger til grunn at de som vet det riktige gjør det riktige, hvordan vil du da forklare at såkalte intelligente mennesker fastholder sine rasistiske holdninger? Blir ikke det ondskap?

-Informerer man, vil rasisme forsvinne. Rent intellektuelt eksisterer ikke rasisme, den er kun et uttrykk for personlighetsforstyrrelser. Jeg mener de selv kan se drivkreftene til dette.

"Blir jeg slått ned vil jeg bare forsøke å reise meg opp igjen"

-Dette er et uttrykk for et svært godt menneskesyn. Har du hentet inspirasjon hos Sokrates?

-Vi har grunnlaget i Vesten også, men Gandhi fikk hundre millioner til å yte aktiv "ikke-voldelig" motstand mot det engelske regjeringsoverdommet. Der hvor religiøse motstandere prøvde å drepe hverandre, gikk de imellom og stoppet det. Motstanderne fikk seg ikke til å drepe dem som kastet seg mellom rekkene. De kunne få en del juling, men de ble ikke drept, ingen hadde evnen til det.

Jeg føler at Næss heller vil snakke om Gandhi enn om Sokrates.

-Hva hvis menneskesynet slår feil og du blir angrepet fullstendig uprovosert?

-Da sier du som så at dette kan jo ikke ha noe med saken å gjøre, og du fortsetter å holde fast ved din sak. Dersom en rasistisk gruppe eller person går til angrep på en gruppering de er rasende på, så holder de bare fast

ved det de tror på. Det budskapet de er rasende på, skal du altså bare stå fast ved. Blir jeg slått ned, vil jeg bare forsøke å reise meg opp igjen. Det var det gandhistene gjorde også. De ble slått ned av politiet, men reiste seg opp igjen uten tegn på motstand.

Kit Fai kommer innom med en varm kopp te og et par kjeks. Hun sender meg et blikk som betyr: "Vil du også ha?" Jeg nikker, og hun forsvinner ut av rommet.

Det er tydelig at Kit Fai, som også er hans sekretær, er en uunnværlig hjelp som organisator og som praktisk hjelper i det daglige.

"Ingen må betraktes som totalt upåvirkelige"

-Du ser mennesker med stor selvkritisk evne, og muligheter til utvikling. Der er personlig kontakt fruktbart. Er fengsel et virkemiddel i de håpløse tilfellene?

-Fengsel er ikke et virkemiddel for Gandhi. Det ville ha vært galt av de fornærmede å ikke ta seg av forbryterne. Man må ta seg av dem, som av alle mennesker som behøver det. Der har du den medisinske plikt også.

-Skal man la samtlige lovbrøyttere, inkludert livsfarlige personer, gå løs?

-Ingen må betraktes som totalt upåvirkelige, og hvis de er det så må man beskytte seg mot dem. Men med nesten alle kriminelle vil man kunne søke personlig kontakt for å bryte den onde sirkelen. Igjen gjelder samme regel: Respekter personen! Man har full anledning til å si "det du sier er forkastelig, og jeg vil ikke høre mer om det der! Kan ikke du heller komme til middag?" Er det voldelighet det er snakk om, kan man kanskje oppnå at de ikke lenger går løs på folk. De som svindler må man være aktive overfor, slik at det samme ikke skjer om igjen og om igjen. Det er et samfunnsanliggende, ikke et fengselsanliggende.

For 55 år siden var Næss aktiv motstandsmann. Jeg spør meg selv hvordan hans tro på det gode og alltid påvirkelige mennesket har overlevd i

88 år. Svaret er implisitt: Livet blir meningsløst hvis mennesket er ondt.

"Hitler var en kjempedrittsekk"

-Kan dødsstraff forsvares i gitte situasjoner?

-Nei, dødsstraff kommer ikke på tale. Mordere har man rett til å holde øye med. Man får for eksempel ikke Hitler, en kjempedrittsekk, til å skifte mening. Næss aksentuerer ordet kjempedrittsekk ponticello.

Hvis mennesket av natur er godt, hvordan kan et menneske da bli som Hitler, tenker jeg, men spør ikke. Forsøker en finte:

-Skulle jødene i større grad ha forsøkt å kommunisere aktivt med jødehaterne?

-Ja, gandhistisk så er du aktiv i forhold til den gruppen som er imot deg.

Über sternen muss einen liber Vater Wohnen..

Næss' relativt enkle uttalelser har i de siste årene blitt tillagt stor tyngde, på grunn av mannens posisjon som nestor i norsk filosofi. "Jeg har aldri møtt motstand i Norge."

Assosiasjoner til navnet Næss: Fjellklatreren på toppen av Tirich Mir, med Spinoza i bagasjen. Bokberget han har produsert, og besteget. Næss som klatrer på P.A.Munchs hus, på vei opp til sitt kontor. En leken fyr...med alvor.

Hvordan har han fått til alt dette?

En ting er sikkert: Næss har mer enn et stort intellekt: ild. Denne 88 år gamle mannen gløder for det han sier. Han har livskvalitet, ikke bare livsstandard.

I Norge er vi for opptatt av å ha høy livskvalitet. Det fører til at mennesket taper verdi. Som lege må mennesket være "hellig". Vi er forpliktet til å hjelpe pasienter og medmennesker i alle situasjoner. Lege og rasist er derfor to ord det blir vanskelig å forene.

Jeg tar opp temaet som et koda:

Finnes den ting Arne Næss ikke kan si noe om? Her fotografert på Kropp og Sjæl-konferansen av Siw Ueland

"Rasist eller voldelig rasist"

-Ville det være akseptabelt å ha en lege som var voldelig rasistisk eller kriminelt rasistisk?

-Nei, det synes jeg ikke. Ikke bare i forhold til andre raser, men også grupper i Norge som Blitzerne. Der ville både pasienten og legen settes i en vanskelig situasjon. Det ville også være uønskelig å måtte skille mellom de legene som kunne kalles "bare rasist" og "voldelig rasist".

-Hva kan gjøres for at man skal unngå en slik situasjon, sett på bakgrunn av at det ikke er noen regel om kontroll av rullebladet på medisin?

-Jeg mener det medisinske fakultetet bør ha lov til å nekte personer som har kriminell bakgrunn, og da spesielt sedelighetsforbrytere og voldelige rasister, adgang. En lege er moralsk forpliktet til å hjelpe alle som trenger det. Slike personer vil vel få store problemer med å finne et sted som er villige til å ansette dem også.

-Hva hvis de endrer seg?

-Jaaaa, da har den gandhistiske filosofi fungert... og disse personene må behandles ytterst respektfullt.

Kit Fai kommer inn og avbryter oss. Et nytt intervju om "ikkevold" står for tur.

In the name of love....